

۲۱۲۲۶۹۹

هم آوایی با جهانِ متن

(تحلیل مهارت خواندن و سازه‌های متن)

نویسنده:

دکتر فریدون اکبری شلدر

سرشناسه: اکبری شلدره، فریدون
عنوان و نام پدیدآور: هم آوایی با جهان متن (تحلیل مهارت خواندن و سازه‌های متن)
دکتر فریدون اکبری شلدره.

مشخصات نشر: تهران: تیرگان، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۲۲۸ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۴-۳۹۹-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: فارسی — آواشناسی

موضوع: فارسی — معانی و بیان

موضوع: فارسی — مصوت‌ها

موضوع: فارسی — فن شعر

موضوع: نثر فارسی

نوع: شعر فارسی

رده‌بندی کنگره: ۲۷۰۲PIR

رده‌بندی: یوئی، ۱۴۲

شمار کتابخانه: ۶۲۰۵۵۵۹

انتشارات تاتین

تهران، صندوق پستی: ۱۱۴-۱۷۱۸۵، تلفن: ۸۸۸۱۳۰۹ و ۰۹۳۶۶۶۸۵۵۶۸

Email: tati@tiranpub.com / www.tiranpub.com

هم آوایی با جهان متن

(تحلیل مهارت خواندن و سازه‌های متن)

دکتر فریدون اکبری شلدره

طراح جلد: فروغ بیژن

لیتوگرافی صدف • چاپ‌خانه حیدری • صفای حیدری

نوبت چاپ نخست: ۱۳۹۹ • شمارگان ۵۰۰ نسخه

شماره نشر: ۶۰۷

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۴-۳۹۹-۶

قیمت: ۵۲۰۰۰ تومان

فهرست

❖ پیش‌گفتار ۸

❖ فصل نخست: جهانِ متن و جهانِ خواندن

❖ متن چیست؟ ۱۷

❖ خواندن چیست؟ ۲۴

❖ کارزارهای خواندن ۳۳

❖ جغرافیای متن ۴۲

❖ نبض متن ۴۹

❖ گام‌های نبض‌گیری ۵۳

❖ حالِ متن ۵۸

❖ حال‌ها و مقام‌ها ۶۴

❖ مزاج یا طبع متن ۷۱

❖ انواع ادبی و طبع و مزاج ۷۴

❖ ویژگی‌های مزاجی متن‌ها ۷۶

❖ لحن و خواندن ۸۱

❖ تأثیر لحن در ادراک ۹۳

❖ سازه‌های لحنی یا عناصر لحن‌ساز ۹۶

- ❖ آوای درون متنی و آوای برون متنی ۹۹
- ❖ تفاوت لحن متن با عروض ۱۰۰
- ❖ ارتباط وزن و لحن با محتوا ۱۰۱
- ❖ روان‌شناسی محتوا و انواع لحن ۱۱۳
- ❖ طبقه‌بندی مایگان (تم‌های) موسیقی ۱۱۵
- ❖ لحن و نگاه دیگران ۱۱۸
- ❖ مقام ۱۲۶
- ❖ پنجاه و پنج مقام و بیست و سه حال‌ها و لحن‌ها ۱۳۲
- ❖ سازه‌ها یا لایه‌های متن ۱۳۷
- ❖ سازه‌های متن (۱) - کلیله و دمنه ۱۳۸
- ❖ سازه‌های متن (۲) - سفرنامه‌ی میرزا صالح شیرازی ۱۴۵
- ❖ انواع متن: تک ساحت و خوانش ناپذیر، چندساحت و خوانش‌پذیر ۱۵۱
- ❖ لحن در انواع متن ۱۵۷
- ❖ خوانش‌پذیری تصویر و متن نوشتاری ۱۵۹

❖ فصل دوم: کالبدشکافی متن از دید لحن

- ❖ از کالبدشکافی به کالبدشناسی (تحلیلِ لحنی متون) ۱۶۲
- ❖ ۱- اندرز پدر - سعدی ۱۶۵

- ❖ ۲- چشمه‌ی زاینده - سعدی ۱۶۸
- ❖ ۳- ماه فروماند از جمال محمد(ص) - سعدی ۱۷۲
- ❖ ۴- نگفتم روزه، بسیاری نباید؛ سعدی ۱۷۵
- ❖ ۵- شد چنان از تفِ دل، کامِ سخنور، تشنه - فدایی ۱۷۶
- ❖ ۶- مادر ای مریم بزرگ زمان - مردانی ۱۸۳
- ❖ ۷- کوچه‌های نراسان تو را می‌شناسند - امین پور ۱۸۹
- ❖ ۸- در گلستانه - سپهری ۱۹۳
- ❖ ۹- باران - میرفخرایی ۱۹۸
- ❖ ۱۰- ای خرم از فروغِ رخت، لاله زارِ عمر - عافط ۲۰۲
- ❖ ۱۱- الله گفتنِ نیازمند - مولوی ۲۰۵
- ❖ ۱۲- الهی ! - خواجه عبدالله انصاری ۲۰۷
- نمایه‌ی اشخاص و آثار
- ❖ نام اشخاص ۲۱۰
- ❖ نام آثار ۲۱۸
- ❖ فهرست منابع ۲۲۳

پیش گفتار

کتابی که پیش روی شماست، درفشده‌ی خواننده‌ها، اندوخته‌ها و آموخته‌های مدرسی، علمی و تجربه‌های آموزشی است که به سالیان، در سامانه‌ی ذهن با پویه‌های فکری و درنگ‌ها درآمیخته و بدین سان، رخساره، نمایان ساخته است.

تا آن جا که ما خواندیم و پژوهیده‌ایم، این اثر، نخستین کار جدی در زبان فارسی است که به کالبدشناسی و پیر پی آن به کالبدشکافی متن از دید خوانش پرداخته و هر متن را در سه گام «مقام»، «حال» و «لحن»، بازکاویده است.

پس از سال‌ها متن‌پژوهی و هر چه تی با متن‌های گوناگون، اکنون بر این باوریم که متن، خود دارای جهان و ساحت است. جهان‌های صامت و بی‌صدایی هستند که با خواننده‌ی اهل و آشنا، زبان به نطق و گفت، می‌گشایند و با خوانش او، خوانایی خویش را نمایان می‌سازند. در این کتاب، کوشیده‌ایم خود را به جهان متن با دراندازیم، در مقام و حال نویسنده‌ی متن، جای بگیریم، با آن‌ها هم‌خو و هم‌سخن شویم و با لحن مناسب هر متن، آن را بخوانیم و خواننده شویم.

می‌دانیم که در دنیای ارتباطی، هر پیوند و ستد و داری، دست‌کم، دو سوی اصلی دارد: گوینده و شنونده یا دهنده و گیرنده.

هرگاه این دو سوی بنیادی را در قلمرو ارتباط با جهان متن و خواندن، گسترش دهیم، خود را در سامانه‌ی فراخ‌تری می‌یابیم، بدین سان:

متن، مقام و حال متن؛ نویسنده، مقام و حال نویسنده؛ خواننده، مقام و حال خواننده؛ شنونده، مقام و حال شنونده؛ شرایط یا فضا.

بنابراین، منظومه‌ی جهان متن را می‌توان این گونه، نشان داد:

پیداست که هر یک از سازه‌ها در این سامانه (منظومه)، جهانی فرا را با ویژگی‌های خود دارند و در یکدیگر اثرگذار هستند؛ در این کتاب، به فراخور گستره‌ی سخن، کوشیده‌ایم به هر یک از این اقلیم‌ها، درآییم و خواننده را با جغرافیا و حال و هوای آن دیار، آشنا سازیم. بسته به این که کدام یک از این شرایط اقلیمی و حال و هوای سازه‌های سامانه، در نگاه بینندگان و جویندگان، خوش‌تر آمد؛ ذوق‌ها و سلیقه‌های گوناگون، پدیدار گشت و هر یک به سویی، گراییده‌اند. از این‌رو، دیدگاه‌های متفاوت، رخ نموده است:

برخی، نویسنده را برتر دانسته و گفته‌اند همه چیز از نویسنده‌ی اثر، برمی‌جوشد؛ اوست که متن و دنیایی را پدید می‌آورد و خواننده را به دنبال خویش می‌کشانند؛ بعضی، خواننده را برکشیده‌اند و گفته‌اند این خواننده است که با هر خوانش خویش، چهره و معنای تازه‌ای از متن به دست می‌دهد؛

گروهی هم، متن را بر صدر نشانند و گفتند همه چیز از متن، بر می‌خیزد. «متن به روی تعداد نامحدودی از خوانندگان گشوده است». (ریکور، ۱۳۹۶، ص ۲۴)

«اصحاب هرمنوتیک و نظریه‌پردازان ادبی در بحث از فهم متن، سه نظریه را مطرح کرده‌اند: ۱- متن محوری؛ فقط به خود اثر می‌پردازد و به قصد مؤلف و خوانش خواننده، توجه ندارد.

۲- مؤلف محوری؛ فقط به دیدگاه و قصد مؤلف توجه دارد.

۳- مفسر (خواننده) محوری؛ فقط به خوانش خواننده در فهم متن اهمیت می‌دهد». (نصری، ۱۳۸۱، صص ۱۰۵-۱۰۸)

بر همین بنیاد، سه رویکرد متفاوت، سه برمی‌آورد:

(۱) رویکرد نویسنده بنیاد: (۲) رویکرد خواننده بنیاد: (۳) رویکرد متن بنیاد:

میان این سه جهان (جهان نویسنده، جهان متن، جهان خواننده) در منظومه‌ی خوانش متن و شرایط و حال و هوای چیره بر فضای هر یک، پیوند و داد و ستدی برقرار است؛ نباید یک سوی این پدیده را برجسته و اصل دانست و دگر سویی‌ها را کنار نهاد. خواننده با بودن متن، خوانا و معنادار می‌شود. نویسنده، می‌نویسد تا با خواندن خواننده، خوانده و شناخته شود. متن هم با نویسنده و خواننده، هویت و جان می‌گیرد.